

6

Fra tronen til undergangen

Daniels Bog 5

"... men den Gud, som holder dit liv og alle dine veje i sin hånd, har du ikke æret" (Dan 5,23c).

Hovedtanke

Gud er og bliver livets og historiens herre, også når mennesker frem-skynder deres egen undergang.

Introduktion

I Dan 5 finder vi en af de mest spændende fortællinger om Daniel. I en dramatisk historie bliver vi vidner til det babyloniske riges undergang, som den unge Daniel allerede længe forinden havde profeteret om. I dette øjeblik bliver det gyldne hoved, som var Babylon, virkelig overtaget af perserne. Den vise profet er nu over 80 år gammel, da han overraskende endnu engang hentes for at rådgive kongen. Derved optræder han som Guds fortrolige med velgørende suverænitet, som ved, hvem der er historiens herre.

I historien falder søgelyset på kronprinsen Belshassar, der gør sig bemærket ved en forbavsende ligegyldighed overfor sit lands historie og den aktuelle situation. I sidste ende er han ikke kun årsag til sin egen undergang, men også undergangen for det babylonske kongedømme. Handler han mod bedre vidende, eller har han bare ingen forudsætninger for at lede landet?

Historiens centrale motiv er den gådefulde skrift på væggen i paladset. Beskrivelsen, som kunne stamme fra vores egen multimediale tid, ville så være en tredimensional PowerPoint-præsentation. Men historien er mere end 2500 gammel og ikke en moderne film.

Det, der står tilbage, er spørgsmålet om hensigten med og budskabet i denne historie. Er det måske, at Gud altid griber ind, når mennesker spænder buen for hårdt? Men hvor går grænsen? Hvor spændes buen for hårdt i dag? Hvor går grænsen for Guds tålmodighed?

Så entydig historien end ser ud til at være, så enkle er svarene nu ikke.

Den arrogante kronprins

Dan 5,1.2.7.
10.11.13.
16.18.22.30

Hvad får vi at vide om Belshassars person og karakter?

Baggrund

Belshassar nævnes i Bibelen kun i Daniels Bog. I kapitel 5 kan læseren følge den kaldæiske konges sidste dramatiske timer. Læseren erfarer kun i forbifarten, at kongen, der betegnes som Nebukadnesars søn, kun er vicekonge. I Dan 8,1 findes en kort indirekte henvisning til tiden, hvor begivenheden finder sted.

I mange år betragtede man historien om Belshassar som en legende, fordi hans navn ikke fandtes i kilder uden for Bibelen. I slutningen af det 19. årh. blev der dog fundet flere cylindre med kileskrift (Kyros-cylindren, fire Nabonid-cylindre [British Museum, London; Pergamon-Museum, Berlin]), der ikke efterlader tvivl om hans eksistens. Efter Nebukadnesars død (531 f.Kr.) blev hans søn Amel-Marduk konge i to år. Han efterfølges af Neriglissar i fire år og så dennes søn Labashi-Marduk, som var Nebukadnesars barnebarn. Han blev myrdet efter kun ni måneder, hvorpå det babylonske præsteskab indsatte et af deres medlemmer som konge: Nabonid, der var Belshassars far, og som regerede i 16 år.

Det er uvist, hvorfor Nabonid meget snart forlod Babylon og flyttede til Arabien. Derfor overgav han styret til sin ældste søn kronprinsen Belshassar.

At Nebukadnesar betegnes som Belshassars *far*, forbinder mange forskere med den i vers 10 nævnte dronning (1948-overs. enkedronning). Hun var sandsynligvis Nabonids hustru og har muligvis været datter af Nebukadnesar. Så, hvis man skal tage det helt bogstaveligt, var Belshassar et barnebarn af Nebukadnesar, som han ikke har været gammel nok til at kende.

Til eftertanke

Belshassar er åbenbart blevet konge på grund af forskellige omstændigheder og andres interesser.

Hvorfor er jeg her, hvor jeg er?

Det overdådige gæstebud

Dan 5,1-4

Hvad tyder beskrivelsen af gæstebuddet på?

Baggrund

Hvis gæstebuddet fandt sted om aftenen op til persernes erobring af Babylon, kan man datere det til år 539 f.Kr. Scenen kan have været en festsal i Babylons befæstede palads. Flere historikere beretter om, at de fleste bydistrikter allerede var besat af perserne på dette tidspunkt med undtagelse af det hellige tempeldistrikt. Forklaringen kan være, at Marduk-præsteskabet allerede stod på persernes side.

Det er meget forbløffende, at Belshassar indbød til denne store banquet, set i lyset af den fremadskridende erobring af byen. Muligvis skulle udskænkningen af rigelig vin dulme angsten i denne særdeles truende situation. Misbruget af de jødiske tempelkar kan have været et sidste fortvivlet forsøg på at vinde præsterne, der var gået over til perserne, og deres gunst tilbage. Også krønikeskriveren Herodot bekræfter, at Belshassar havde indbudt tusind stormænd og nævner udtrykkeligt hans hustruer og medhustruer. Samlet set må festen altså have haft både religiøse og politiske motiver.

Til fordybelse

Belshassar hylder i denne tilsyneladende håbløse situation *guderne af guld, sølv, kobber, jern, træ og sten* (v. 4). Denne overtroiske naivitet blev allerede beskrevet af profeten Esajas som helt uforståeligt (Es 40,18-30). Belshassar adskiller sig således påfaldende fra sin bedstefar Nebukadnesar, som priste himlens Konge, da hans forstand vendte tilbage (4,31-34).

Til anvendelse

Den, der ikke beskæftiger sig med tidligere generationers historie og erfaringer, står i fare for at gentage gamle fejl.

Den gådefulde skrift

Dan 5,5-9

**Se på detaljerne i denne gådefulde hændelse.
Hvordan reagerer Belshassar og de andre tilstedeværende?**

Baggrund

Festens afgørende øjeblik er den gådefulde tilsynekomst af skriften på væggen direkte i kongens synsfelt. Den bliver skrevet af fingre, der ligner en menneskelig hånd. Personen, hvis hånd det er, er usynlig. Festen afbrydes pludselig ved dette syn, fordi kongen er slået med rædsel. På trods af det store vinforbrug er han omgående klar over, hvor betydningsfuldt dette syn er. Han erkender åbenbart også, at det er et budskab rettet mod ham personlig. Selvom han ikke kan læse og tyde budskabet, er han som lammet og har ikke kontrol over sin krop.

Øjeblikkeligt kalder han *besværgerne, stjernetyderne og himmelgran-skerne* til sig, så de kan forklare den gådefulde skrift. Da paladset er det eneste bygningsværk, der endnu ikke er besat af perserne, kan man gå ud fra, at disse allerede var i nærheden. Åbenbart hørte de til kongens hof.

Det er påfaldende, at *Babylons vise mænd* ikke kan tyde skriften, selvom det drejede sig om aramæiske skrifttegn (v. 25). Oversættelse af teksten burde altså ikke være noget problem for dem. I sammenhæng med den aktuelle belejringstilstand burde de se det klare skæbnebudskab. Men en ufordelagtig meddelelse kunne have ubehagelige konsekvenser for budbringeren. Det kan være forklaringen på deres tilbageholdenhed.

Hvor om alting er – de vises manglende tydning udløser hos Belshassar og *hans stormænd* endnu større panik. De reagerer rædselsslagne og er fuldstændig rådvilde.

Til eftertanke

Har der nogensinde været et chok i mit liv, der førte noget positivt med sig?

Den vise dronning

Dan 5,10-12

Hvad får dronningen til at tage til orde?

Baggrund

På grund af *dronningens* resolutte optræden, får Daniel lidt senere chancen for at tyde den gådefulde skrift for kongen. Det handler åbenbart ikke om Belshassars hustru, for hans *hustruer og med-hustruer* var jo allerede i gildesalen (v. 2), mens enkedronningen (1948-overs.) først kommer ind nu.

Med hendes indtræden i gildesalen fornemmer man en stor autoritet, og at hun nok af gode grunde ikke har deltaget i drikkegildet. Sandsynligvis har der været tale om Belshassars mor, Nabonids hustru. Forskere går ud fra, at hun var en biologisk datter af Nebukadnesar. Det kan være en forklaring på, hvorfor hun betegner Nebukadnesar som Belshassars far (forfader) (v. 11).

Åbenbart har hun oplevet sin fars skæbnesvangre historie på nærmeste hold og derved fået et stærkt indtryk af Daniel og hans Gud. Hun er overbevist om, at denne mand, *der har de hellige guders ånd i sig*, også kan løse gåden om skriften på væggen. Hun har nok de babylonske guder i tankerne, når hun omtaler dem, men bekender samtidig sin tro på, at Daniels visdom er større end de babylonske vismænds. I hendes tale ligger der også ord om håb (v. 10).

Til fordybelse

I enkedronningens person møder vi en kvinde, der har oplevet Israels Gud midt i en hedensk verden. Hun har i Daniel mødt en overbeviseende ambassadør for den levende Gud, der har været afgørende for hendes far Nebukadnesars skæbne. På dagen for Babylons undergang minder hun om den betydningsfulde rolle, som Daniel engang har spillet – og stadigvæk kan spille – i dette rige på grund af den visdom, han fik af Gud.

Til eftertanke

Har jeg også i mit liv fået åndelige impulser fra mennesker, der ikke tror på Gud?

Det rædselsvækkende budskab

Dan 5,13-28

Hvilket forhold har Belshassar til Daniel (v. 13-14)?

Hvordan karakteriseres Daniels optræden hos kongen (v. 17.22.23)?

Baggrund

Den første deportation af jøder til Babylon skete 66 år (605 f.Kr.) før denne begivenhed. Daniel er nu over 80 år gammel og lever stadig i eksilet. Belshassar ser i ham stadigvæk den fremmede fange. Hans måde at tale til Daniel på viser tegn på foragt og modvilje, men også hjælpeløshed. Han har aldrig skullet beskæftige sig med disse fanger. Skulle denne mand nu få uventet betydning for ham?

Det kan undre, at Daniel kan være til rådighed på så kort tid. Selvom Belshassar ikke kender ham, ser han ud til at høre til det kongelige hof. Nu står han for første gang foran Belshassar og afslører ikke bare detaljeret viden om den babylonske historie, men også dens baggrunde. For årtier siden virkede opfyldelsen af Nebukadnesars drøm lige så gådefuld på ham som på kongen, men nu begynder forudsigelserne at gå i opfyldelse foran deres øjne.

Foran Belshassar står et menneske, som har haft forbindelse til Gud hele livet. Han var Guds fortrolige. Over for ham står en skræmt konge. Daniel kan oversætte den gådefulde skrift og forkynde det skæbnesvangre budskab for kongen. Inspireret af Guds Ånd bliver de gådefulde ord *mené, mené, teqél, ufarsín* (talt, talt, vejet og delt) til en umisforståelig domsafsigelse over Belshassar: *dit kongeriges dage er talte og endt, dit liv er vejet og fundet for let, nu bliver dit kongerige delt*. I ordspillets lydmaleri kan Daniel ovenikøbet fortælle, at det er perserne, der vil erobre riget (en anden form af *farsín*: *perés*)

Til anvendelse

Legitimiteten for overbringelsen af et budskab ligger hos den, der giver ordren, ikke hos overbringeren. Daniel taler først, da han bliver opfordret til det. Foruden den guddommelige ordre kræves også særlige omstændigheder for at skabe lydhørhed og forståelse for budskabet.

Den bratte ende

Dan 5,29-30

Hvilken stærk kontrast tydeliggør ordet "men" (v. 30, 1948-overs.)?

Baggrund

Det er en uhyggelig scene, da Belshassar udråber Daniels nye stilling i riget, mens den persiske erobring udenfor er langt fremskreden. Allerede samme nat falder paladset, og den babylonske kronprins myrdes. Et nyt verdensrige opstår.

Ved første øjekast ser det ud, som om Gud straffer omgående, når buen spændes for hårdt – i dette tilfælde på grund af det gudsbespøttelige misbrug af de hellige tempelkar. Men her drejer det sig mere om et menneske, der helt har fjernet sig fra sin egen historie og slet ikke fornemmer, hvad der sker rundt omkring det. Han omgiver sig med de forkerte folk og har ikke respekt for noget. Derfor går han også blindt sin egen undergang i møde.

Gud prøver endda at få Belshassar til at tænke sig om: gennem hans vise mor, gennem en erfaren kongelig rådgiver og gennem et domsbudskab, der skulle ruske op i ham. Belshassar er uventet generøs overfor budbringeren af den fatale meddelelse, men giver ikke udtryk for hverken anger eller beklagelse. I sidste ende straffes han ikke af Gud, men er selv årsag til sin uundgåelige skæbne. Døden står for døren, men Belshassar er nået til det punkt i sit liv, hvor omvendelse ikke længere er muligt.

Til eftertanke

Hvilken lære kan jeg drage af min personlige livshistorie såvel som af min families historie?

Resumé

Gud er og bliver historiens herre og vil, at vi mennesker lærer af den. Derfor giver han os indblik i sammenhænge og baggrunde, for at vi kan tage rigtige beslutninger i vores liv.

Spørgsmål til drøftelse

Udgangspunkt

1 Hvilken betydning tillægger I jeres egen livs- og familiehistorie?

Spørgsmål
til fordybelse

2 Hvor iagttager I en farlig historieløshed i dag?

Dan 5,1-4

3 Løssluppenhed i lyset af en katastrofe.

Hvordan kan denne holdning forklares?

Hvad udtrykker misbruget af de hellige kar fra Jerusalems tempel?

Finder noget lignende sted i dag i overført betydning?

Dan 5,10-16

4 Hvilken rolle spiller erfarne, vise og kloge mennesker ved aktuelle problemers løsning?

Dan 5,17-24

5 Hvad kan vi lære af den måde Daniel optræder på?

Afsluttende
spørgsmål

6 Fandtes eller findes der i overført betydning en uheldssvanger "skrift på væggen"?

Hvordan undgår vi at være ulykkesprofeter, som kun forkynder dommen over Babylon?